

SABINE VAN DER HEIJDEN

SAMEN

JONG

PRAKTIJKBOEK

**WERKEN AAN EEN KERK
MET ALLE GENERATIES**

SABINE VAN DER HEIJDEN

SAMEN JONG PRAKTIJKBOEK

**WERKEN AAN EEN KERK
MET ALLE GENERATIES**

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met

Boekverzorging: Andries Mol / studio-mol.com

ISBN 978 90 435 4355 2

ISBN 978 90 435 4356 9 (e-book)

NUR 700

www.kokboekencentrum.nl

© 2026 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan.

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikge-
maakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosver-
nietiging heeft geleid.

INHOUD

Inleiding	11
Praktijkboek Samen Jong	16
Met dit praktijkboek op weg gaan	16
Begin bij 'waarom?'	19
 Wie kom je in dit praktijkboek tegen?	 21
 1 Uitgangspunten voor het werken met Samen Jong	 29
Inleiding	29
Samen Jong gaat over de hele gemeente	30
Samen Jong is een bril waardoor je naar jouw – unieke – gemeente kijkt	32
Samen Jong gaat over de cultuur van je gemeente	34
Samen Jong krijgt in elke gemeente anders vorm	35
 2 Waarderend werken	 41
<i>Zowel een mentaliteit als een werkwijze</i>	
Inleiding	41
De uitgangspunten van waarderende gemeenteopbouw	42
De methodiek van waarderend werken	48
Communicatie met de gemeente	52
 3 Samen op pad	 55
<i>Een werkgroep vormen en de gemeente meenemen</i>	
Inleiding	55
Initiatiefnemer(s)	56
De werkgroep	57
De jongeren zelf	69
De (hele) gemeente	71

4	Verkennen en verlangen	83
	<i>Beschrijven waar jullie naartoe willen</i>	
	Inleiding	83
	Het vertrekpunt in kaart brengen	84
	De bestemming verwoorden	86
5	Vertellen en verdiepen	93
	<i>Luisteren naar concrete ervaringen</i>	
	Inleiding	93
	Naar wie luister je?	95
	Met wie ga je in gesprek?	100
	Wie luisteren er?	105
	Hoe luister je waardierend?	112
	Verdiepen: de verzamelde verhalen analyseren	120
	De verhalen en analyse terugbrengen in de gemeente	122
6	Verbeelden	125
	<i>Dromen hoe Samen Jong vorm krijgt</i>	
	Inleiding	125
	Verbeelden: met wie	126
	Verbeelden: waarover	127
	Verbeelden: bijeenkomst vormgeven	130
	Verbeelden: presenteren	136
	Verbeelden: nog een paar voorbeelden	138
7	Vormgeven	142
	<i>Concrete plannen maken</i>	
	Inleiding	142
	Een goede start	143
	Ideeën verzamelen	143
	Prioriteiten stellen en keuzes maken	144
	Een uitdagend voorstel schrijven	146
	Uitwerken door vragen te stellen	147
	Kleine stappen	149
	Plannen afstemmen	150

8 Verwezenlijken en volhouden	152
<i>Uitvoeren in de praktijk</i>	
Inleiding	152
Plannen concretiseren	153
Plannen realiseren	157
Omgaan met remmende krachten	160
Plannen verduurzamen	170
 9 Inspiratie uit andere kerken	 173
<i>Concrete ideeën bij alle kernwaarden</i>	
Inleiding	
1. Leiderschap	174
2. Kerkdienst	176
3. Geloofsopvoeding	184
4. Jeugdwerk	186
5. Gemeenteleven	189
6. Diaconaat	195
7. Pastoraat	197
 Overzicht van gebruikte literatuur	 198
Bijlage 1: Van leergemeenschap naar Praktijkboek	200
Bijlage 2: Jongeren als reisgenoten	203

Ik heb een droom

Ik droom van een kerk die van jongeren houdt.
Van de kerkelijke, de niet-kerkelijke.
Een kerk die hen helpt Jezus Christus te leren kennen.
Met Hem te leven.

Ik droom van een kerk die durft.
Die keuzes maakt.
Die alles op alles zet.
Alles op alles,
om jongeren te bereiken.
Om gezinnen te ondersteunen.
Ook als dat betekent:
we doen het anders.

Ik droom van een kerk waarin Jezus centraal staat.
Een kerk die jongeren laat zien hoe kostbaar het leven met Hem is.
Die hun leert ontdekken
dat de Bijbel geen boek van gisteren is
maar een stem voor nu,
een wegwijzer voor morgen,
een licht op je pad.

Ik droom van een kerk waar jongeren ervaren:
ik ben geliefd.
Ik word gezien.
Ik word gehoord.
Ik word gekend.
Een kerk die spreekt over wat hen bezighoudt.
In woorden die raken.
Op een manier die landt.

Ik droom van een kerk waarin jongeren verantwoordelijkheid dragen.
Waar in ze meedoen.
Meedenken.

Meebouwen.
Waar hun ideeën ruimte krijgen.
Waar falen niet het einde is,
maar een begin.
Een kerk die genade ademt.

Ik droom van een kerk die een warme gemeenschap vormt.
Waar generaties naast elkaar lopen.
Met elkaar optrekken.
Van elkaar leren.
Voor elkaar bidden.
Waar verschillen niet scheiden,
maar verrijken.

Ik droom van een kerk die verder kijkt dan de muren.
Die haar niet-leden ziet.
Die aanwezig is in de samenleving.
Online. Offline.
Daar waar jongeren zijn.
En die hun de liefde van Jezus laat ervaren.

Ik weet:
mijn droom is geen luchtkasteel.
Het gebeurt al om me heen.
Ik geloof dat God niet loslaat
wat Hij ooit begon.
Dat Hij meegaat, al eeuwenlang,
met steeds weer nieuwe generaties.

En ik hoop
dat dit boek kerken helpt hun eigen droom te dromen.
En die dromen werkelijkheid te maken.
Met kleine stappen.
Op weg naar een groot resultaat.

Oktober 2025, Sabine van der Heijden en Geranne Tamminga

INLEIDING

Is het mogelijk dat kerken plekken worden waar jongeren zich thuis voelen? Waar ze niet alleen komen, maar actief deelnemen, ontdekken wat het betekent om Jezus Christus te volgen en groeien in hun geloof? Waar jongeren die God nog niet kennen een warme gemeenschap vinden die hen helpt te ontdekken wat hun leven zin geeft en betekenis te vinden in het leven met Hem? Waar de actieve aanwezigheid van jongeren kerken levendiger maakt en ouderen genieten van het contact met de jongere generaties?

Ja, dat is mogelijk! Kerken in binnen- en buitenland ervaren dat dit kan.

In steeds meer kerken groeit het verlangen jongeren actief te laten participeren en deze zoekende generatie te helpen Jezus te volgen.

“ *Met jongeren bedoelen we tieners en twintigers.*

Hoe ben je kerk met, voor en door alle generaties: met volwassenen en jongeren, ouderen en gezinnen? Hoe betrek je jongeren bij je gemeente en help je hen groeien als discipelen van Jezus? Het is uitdagend, maar zeker mogelijk, merken veel kerken die werken vanuit de zes kernwaarden van Samen Jong. Het zijn zes leidende principes die kunnen helpen met alle generaties kerk te zijn en te blijven. Deze kernwaarden zijn:

Prioriteit geven aan jonge generaties.

Jezus' boodschap serieus nemen.

Hart voor jongeren hebben.

Jongeren verantwoordelijkheid geven.

Een warme gemeenschap vormen.

Beste burens zijn.

De zes kernwaarden komen voort uit een onderzoek naar kerken waar bovengemiddeld veel jongeren tussen de vijftien en dertig jaar komen en waar deze jongeren groeien in hun geloof en hun persoonlijke ontwikkeling. De onderzoekers van het Fuller Youth Institute (USA) ontdekten dat jongeren niet in de eerste plaats aangetrokken worden door coole jeugdwerkers, hippe kerkdiensten, bepaalde denominaties, of grote kerken. Wat veel belangrijker blijkt te zijn, is dat deze kerken allemaal aandacht hebben voor deze zes leidende kernwaarden.

Het onderzoek trok de aandacht van jeugdwerkers en organisaties in Nederland, die ertoe besloten een hertaling van het boek

te maken naar de Nederlandse context. Dit boek, *Samen Jong. Kernwaarden van een kerk met alle generaties* (Utrecht: KokBoeken-centrum, 2022), vormt de grondstructuur onder het praktijkboek dat nu voor je ligt. Het boek werd enthousiast ontvangen en veel kerken gingen ermee aan de slag. Een van die kerken is de Baptistengemeente Harderwijk. Voorganger Geertje Plug vertelt:

‘Meer jongeren op het podium tijdens de dienst, verantwoordelijkheid voor tieners die helpen in het kinderwerk en regelmatig een generatiedienst op zondag. We zijn nu ruim twee jaar bezig met Samen Jong en dat werpt de eerste vruchten af. Tegelijk is het een proces van de lange adem en gaat het met vallen en opstaan. Een cultuurverandering kost tijd.

Na de coronapandemie merkten we dat de jonge generatie minder in de kerk aanwezig was. Tieners waren niet meer gewend om een dienst “uit te zitten”, en ook in het jongerenwerk was er een terugloop. Toen zijn we ons gaan verdiepen in het gedachtegoed van Samen Jong. Al snel daarna hebben we een stuurgroep in het leven geroepen met als doel dat Samen Jong in de hele gemeente gaat leven. Daarin zaten naast mijzelf onze jeugdwerker Matthijs, een raadslid en nog vijf gemeenteleden en jongeren uit verschillende leeftijdscategorieën.

We hebben geprobeerd met de taakveldleiders na te denken over de vraag: hoe kunnen we in jouw taakveld concreet aan de slag met de kernwaarden van Samen Jong en wat zou je daarvoor nodig hebben? Het meest zichtbaar werd dat bij “muziek en techniek”. Er waren al jongeren betrokken bij het filmen en streamen van de diensten, maar het muziketeam werd voor een groot deel bemenst door de oudere generatie, terwijl er toch ook verschillende jongeren een muziekinstrument bespelen of kunnen zingen. Een aantal jongeren ging meedoen, en dat ging echt niet alleen maar gemakkelijk. Het idee van Samen Jong is het doorgeven van verantwoordelijkheid. Niet door jongeren in het diepe te gooien, maar door hen te begeleiden en te coachen. Dat vraagt

wel wat van de oudere generatie, bijvoorbeeld om geduld te hebben als iemand niet komt opdagen om te oefenen. Wat je wilt, is dat de generaties zich vermengen, dat ze elkaar leren kennen en wederzijds van elkaar leren. Inmiddels valt het op dat jongeren zichtbaarder zijn in taken rondom de dienst, en dat wordt echt gewaardeerd.

Ook in het kinder- en jeugdwerk gaven we meer verantwoordelijkheid aan jongeren: tieners willen graag helpen bij de zondagsschool en ze bleken best iets meer te willen doen dan er alleen maar bij zitten. Inmiddels hebben ze toegang tot de methode die we gebruiken en kunnen ze, als ze dat willen, een deel van het programma voorbereiden. Dit is precies de bedoeling van verantwoordelijkheid doorgeven: jonge mensen de kans geven om te groeien.

Toen Matthijs stopte en ook enkele leiders van de jongere tienergroepen afscheid namen, zijn er zeventienplussers in dat gat gesprongen. Inmiddels heeft van die groep bijna iedereen minstens een of twee gemeentetaken: in kinder- of jeugdwerk, techniek of muziek. Een prachtige, enthousiaste groep jonge mensen met het verlangen om te groeien en onderwijs te ontvangen.

Er zijn ook generatiebrede initiatieven. We hebben nu twee keer een gemeenteweekend gehad. Een heel mooi, verbindend evenement, waarbij ouderen en jongeren echt met elkaar in contact komen. Verder is er nu regelmatig een generatiedienst op zondag. Voorheen hadden we gezinsdiensten, maar die waren eigenlijk helemaal gericht op kinderen. In het aangepaste concept, waar we ook een workshop voor hebben gevolgd, komen alle generaties aan bod. Er zitten leuke actieve elementjes in, opdrachten die je samen moet uitvoeren. Zo kregen bij de kerstdienst alle leeftijdsgroepen een klein onderdeelje van een kartonnen cadeaudoosje. Tijdens de dienst moest je mensen opzoeken die een ander onderdeelje hadden, zodat je samen een doosje in elkaar kon zetten. Een ander element kan een interactief bijbelverhaal zijn, waar voor de kinderen iets in zit en dat voor volwassenen een diepere laag heeft.

Onze valkuil was dat we veel leuke activiteiten bedachten die konden bijdragen aan het gemeente-zijn met alle generaties, en dat we ons op het organiseren stortten. Maar daar draait Samen Jong niet om. Het gaat om het werken aan een cultuur; een cultuur waarin jong en oud samen de gemeente vormen, een bijdrage leveren, gezien worden. We hebben nu vastgesteld dat het onze taak is om de kennis van Samen Jong over te brengen naar de gemeente, bij te blijven op het gebied van jongerenwerk zodat we daarin kunnen adviseren, en sleutelfiguren te prikkelen en te stimuleren om Samen Jong in hun taakveld aandacht te geven.

Hoewel het niet vanzelf gaat, ben ik ervan overtuigd dat het de moeite waard is om hierop in te zetten. Je hoort de laatste tijd regelmatig over een opleving van geloofsbelangstelling onder generatie Z. Het is daarom des te belangrijker aandacht te hebben voor de jeugd, of meer nog: voor het samenbrengen van de generaties; het is natuurlijk niet de bedoeling dat alles op de jonge generatie gericht is en ouderen zich niet meer gezien voelen. Ik denk dat de opdracht voor oudere gemeenteleden is dat ze ruimte in hun hart maken voor jongeren, dat ze jongeren de ruimte geven om op hun eigen manier het geloof te beleven, en dat ze erop vertrouwen dat God ook daarin werkt. Een kerk waarin ook de volgende generatie meedoet, heeft toekomst. En laten we eerlijk zijn: jonge mensen in de kerk, die hun steentje gaan bijdragen – daar wordt iedereen uiteindelijk toch blij van?!¹

“ *De opdracht voor oudere gemeenteleden is dat ze ruimte in hun hart maken voor jongeren.*

¹ Bewerking van een artikel door Gerdien Karssen, in: *Licht* (magazine Unie-ABC), jaargang 2 (2025).

PRAKTIJKBOEK SAMEN JONG

Het praktijkboek dat je nu in handen hebt, komt voort uit het samen optrekken van predikanten en jeugdwerkers uit veertien verschillende ‘Samen Jong’-gemeenten. Twee jaar lang kwamen zij regelmatig samen in een leergemeenschap, begeleid door professionals. Ze deelden wat werkte, wat lastig was, en wat ze ervan leerden. Zo ontstond een rijke verzameling praktijkervaringen rondom de kernwaarden van Samen Jong – ervaringen die we in dit boek met je willen delen. Meer informatie over de manier waarop we in deze leergemeenschap onderzoek deden naar het implementeren van de kernwaarden van Samen Jong vind je in Bijlage 1.

Om dit praktijkboek goed te kunnen gebruiken, heb je het boek *Samen Jong* (2022) nodig. Daarin worden alle kernwaarden zowel bijbels onderbouwd als praktisch beschreven. In dit praktijkboek benoemen we de kernwaarden, maar lichten we ze niet uitgebreid toe.

MET DIT PRAKTIJKBOEK OP WEG GAAN

In het praktijkboek nemen we je mee op een reis: van waar jullie gemeente nu staat met de kernwaarden van Samen Jong naar waar jullie (hopelijk) graag naartoe willen: een (nog) warmere, levendige gemeenschap, waarin ook jongeren² volop deelnemen en

² In dit boek bedoelen we met jongeren met name tieners en twintigers. Voor gemeenten die sterk vergrijsd zijn, is het waarschijnlijk lastig deze groep te bereiken. Zij kunnen de kernwaarden van Samen Jong en de weg die dit praktijkboek aanreikt gebruiken om veertigers, vijftigers en zestigers te betrekken bij hun gemeente, in de hoop dat via hen ook weer kinderen binnenkomen.

iedereen groeit in het leven met Jezus.³ Een reis die jullie afleggen met de hele gemeente. We laten zien hoe jullie die weg kunnen afleggen en delen ter inspiratie veel concrete voorbeelden uit de praktijk. Tegelijkertijd beseffen we dat elke gemeente uniek is; wat in de ene gemeente werkt, werkt niet automatisch in de andere. Met de ingrediënten uit dit praktijkboek kunnen jullie dus je eigen reis vormgeven.

Het praktijkboek is als volgt opgebouwd:

Het eerste hoofdstuk, Uitgangspunten voor het werken met Samen Jong, legt de basis met een aantal belangrijke *uitgangspunten* om bij stil te staan voordat je op weg gaat. Door met meer aandacht te kijken zie je meer dan alleen activiteiten en aan- of afwezigheid van mensen of zaken; je kijkt naar de ‘cultuur’ in je gemeente en de manier waarop deze mogelijk zou kunnen veranderen.

In hoofdstuk 2, Waarderend werken, beschrijven we het hoe en waarom van de weg die jullie kunnen afleggen en die we in de volgende hoofdstukken uitwerken.

In hoofdstuk 3, Samen op pad, staan we stil bij de vraag hoe je goede ‘*reisgenoten*’ vindt die kunnen helpen bij het organiseren van de Samen Jong-reis.

In hoofdstuk 4, Verkennen en verlangen, spreken we over *de bestemming*; dit helpt jullie om onder woorden te brengen waar jullie graag naartoe willen.

3 Tijdens het schrijven van het *Samen Jong Praktijkboek* verscheen *Future Focused Church, Leading through Change. Engaging the Next Generation & Building a More Diverse Tomorrow*, door Kara Powell, Jake Mulder en Raymond Chang (Grand Rapids: Baker Books, 2025), waarvan de eerste twee auteurs waren van *Growing Young*. Hierin schrijven zij vanuit hun ervaringen met *Growing Young* over veranderingsprocessen in de gemeente en andere veranderingsprocessen. Een aantal van hun inzichten zijn in dit praktijkboek verwerkt, waaronder de metafoor van de reis, waarin het vertrekpunt in kaart wordt gebracht, de bestemming vastgesteld en vervolgens de route uitgezet.

In hoofdstuk 5, Vertellen en verdiepen, beschrijven we hoe jullie kunnen luisteren naar God en mensen om zo in kaart te brengen waar jullie nu staan (het vertrekpunt). We werken uit hoe jullie de verhalen van jongeren en andere mensen in de gemeente ophalen en daarin ontdekken wat zij nodig hebben.

Hoofdstuk 6, Verbeelden, gaat over het *concretiseren van jullie reisdoel*. Het geeft handvatten om op een inspirerende manier te beschrijven hoe jullie bestemming eruitziet, zodat jullie iedereen kunnen motiveren om mee te gaan.

In hoofdstuk 7, Vormgeven, leggen we uit hoe jullie daar komen door prioriteiten te stellen en *concrete acties* te ondernemen.

Hoofdstuk 8, Verwezenlijken en volhouden, gaat over het daadwerkelijk *realiseren* van de voorgenomen acties en over omgaan met mogelijke *remmende krachten* die jullie onderweg tegenkomen.

En last but not least: in hoofdstuk 9, Inspiratie uit andere kerken, delen we veel *concrete ideeën* voor de verschillende gebieden van gemeente-zijn. Deze kunnen jullie inspireren om te ontdekken wat mogelijk is in en past bij jullie gemeente.

Taal is belangrijk: jouw eigen gemeente heeft ook haar eigen taal en begrippen. We gebruiken veelvoorkomende begrippen als predikant, kerkenraad en kerkdienst; daarmee bedoelen we ook voorganger, leiderschapsteam, oudstenraad, eredienst, samenkomst enzovoort.

BEGIN BIJ 'WAAROM?'

In elk hoofdstuk beschrijven we *waarom* dit onderdeel van de reis belangrijk is, *hoe* jullie het proces kunnen vormgeven en geven we voorbeelden uit de praktijk van diverse gemeenten, die laten zien *wat* je concreet kunt doen.⁴

Het *Samen Jong Praktijkboek* is hiermee een werkboek dat jullie helpt om in kaart te brengen waar jullie heen willen en hoe jullie daar gaan komen, waarbij je van het begin af aan steeds meer groeit naar een gemeente met alle generaties.

Het is nadrukkelijk geen blauwdruk met een tijdpad dat je exact kunt kopiëren, maar geeft uitgangspunten, een reisbeschrijving en concrete ideeën waarmee je in de context van jouw unieke gemeente aan de slag kunt.

⁴ Simon Sinek, 'The Golden Circle', <https://simonsinek.com/golden-circle/>.

Naast het praktijkboek is er de website samenjong.nu met onder andere werkbladen, podcasts en gegevens van professionals uit het landelijke Netwerk Samen Jong, die verschillende vormen van ondersteuning en begeleiding bieden waar je gebruik van kunt maken.

Ons verlangen is dat kerken van grote betekenis zijn voor álle generaties, waarin zij met elkaar groeien in het leven met Jezus. De tijd waarin we leven, maakt dit extra urgent: een tijd waarin heel veel (met name jonge) mensen op zoek zijn naar wie zij zijn en wat hun leven zin geeft. Een tijd waarin enerzijds (jonge) mensen de kerk verlaten, terwijl anderzijds jongeren zonder christelijke achtergrond de kerk binnenkomen. Wij geloven dat jong en oud betekenis en richting kunnen vinden in een warme gemeenschap die hen in woorden en ervaringen laat kennismaken met de liefde van God. We hopen dat de boeken *Samen Jong* en *Samen Jong Praktijkboek* samen met het aanvullende aanbod vanuit het Netwerk Samen Jong je hierbij zullen helpen in jouw eigen gemeente.

Sabine van der Heijden, Christelijke Hogeschool Ede
Geranne Tamminga, Theologische Universiteit Utrecht
Arjen Uil, Kerkpunt, NGK
Ronald van den Oever, Unie ABC, Alliantie van Baptisten &
CAMA-gemeenten
Saskia de Graaf, MissieNederland

HET PRAKTIJKBOEK DAT SAMEN JONG HANDEN EN VOETEN GEEFT

In 2022 verscheen *Samen Jong*, een boek over kerk-zijn met alle generaties. Het introduceerde zes kernwaarden die essentieel zijn om ook jonge generaties te verbinden aan de kerk. Veel gemeenten gingen hiermee aan de slag. Op basis van hun ervaringen is dit praktijkboek ontstaan – bedoeld om andere gemeenten te helpen *Samen Jong* te implementeren in hun eigen gemeente. Aan de orde komen onderwerpen als:

- Hoe introduceren we *Samen Jong* in de gemeente?
- Hoe combineren we deze nieuwe benadering met bestaand beleid?
- Hoe maken we een goed stappenplan?
- Hoe gaan we om met weerstand in de gemeente?

De tekst wordt ondersteund met inspirerende interviews met betrokken praktijkmensen.

Sabine van der Heijden is docent Theologie aan de Christelijke Hogeschool Ede en coauteur van *Samen Jong*. *Samen Jong Praktijkboek* kwam tot stand in samenwerking met Geranne Tamminga (TUU), Ronald van den Oever (Unie ABC) en Arjen Uil (Kerkpunt). Rozamaryn Orsel en Patricia Norg deden de interviews.

Kernwaarde 1: Prioriteit geven aan jonge generaties

Kernwaarde 2: Jezus' boodschap serieus nemen

Kernwaarde 3: Hart voor jongeren hebben

Kernwaarde 4: Verantwoordelijkheid geven

Kernwaarde 5: Een warme gemeenschap vormen

Kernwaarde 6: Beste burens zijn

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

www.samenjong.nu